

KIZAMIK ve KABAKULAK
Prof. Dr. İştar Dolapçı
ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
TIBBİ MİKROBİYOLOJİ AD

Öğrenim Amaç ve Hedefleri:

- *Kızamık ve kabakulak viruslarının yapısal özellikleri,*
- *Patogenezleri,*
- *Oluşturdukları klinik ve*
- *Laboratuvar tanıları hakkında bilgi sahibi olmak*

Ders İçeriği:

- *Paramyxovirusların genel özellikleri*
- *Kızamık ve kabakulak hastalıklarının oluş mekanizması*
- *Klinik bulguları*
- *Epidemiyolojileri*
- *Laboratuvar tanıları*
- *Korunma yolları*

PARAMYXOVİRUSLAR

Genus	Virus
1. Respirovirus	Parainfluenza 1, 3
2. Rubulavirus	Parainfluenza 2, 4a, 4b Mumps (kabakulak)
3. Morbillivirus	Measles (kızamık)
4. Pneumovirus	Respiratory syncytial virus (RSV) Metapneumovirus

Rubella (kızamıkçık); Togavirus ailesindedir. Epidemiyolojik benzerlik nedeniyle paramyxoviruslarla birlikte incelenir

Genom	: Tek zincirli, negatif polariteli (RNA polimerazlarını üzerlerinde taşırlar) segmentsiz RNA
Kapsid	: Helikal nükleokapsid
Zarf	: Var, pleomorfik

Zarf yapısı üzerinde glikoproteinler

Viruslar	Glikoproteinleri
Mumps (kabakulak) Human parainfluenza virusları (HPIV 1-4)	HN, F
Measles (kızamık)	H, F
Respiratory syncytial virus	G, F

KIZAMIK VİRUSU (MEASLES / RUBEOLA)

BULAŞ : Solunum sekresyonları ile temas sonucu

Son derece bulaşıcı!

Virus;

burun/boğaz sekresyonları

gözyaşı

idrar

kan'da bulunur

HASTALIK	: Kızamık, SSPE
TANI	: Hücre kültürü, seroloji
TEDAVİ	: Destek, immunsupreselerde Ig
KORUNMA	: Aşı ile (canlı) (tek bir serotipi var)

Kızamık;

- ✓ Ateş,
- ✓ Solunum semptomları,
- ✓ Makülopapüler döküntü ile karakterize,
- ✓ Akut,
- ✓ Yüksek oranda enfeksiyöz bir hastalıktır.

Komplikasyonları yaygındır ve ciddi olabilir.

Döküntü: Küçük damar duvarlarında, virus ile enfekte hücreler ve T hücreleri arasındaki etkileşim sonucu gelişir. Yaklaşık 1 hafta sürer. (**Kızamıkta döküntünün nedeni spesifik hücresel immünitedir!**)

DİKKAT: Hücresel immün yetmezliği olanlarda döküntü yoktur.

Kızamık virusu üç yolla ansefalit yapar:

1. Doğrudan nöron enfeksiyonuyla,
2. Postenfeksiyöz ansefalit; immün sisteme bağlı,
3. SSPE; akut hastalık sırasında ortaya çıkan defektif virus varyantı ile.

SSPE virusu bir yavaş virustur, nöronlarda sitopatik etkiye yol açar ve semptomlar akut hastalıktan yıllar sonra ortaya çıkar.

KIZAMIKTA KLİNİK BULGULAR

İnkubasyon: 8-12 gün

Prodrom : 2-4 gün

Hastalık : 7-11 gün

Erüptif faz : 5-8 gün

Karakteristik makülopapüler döküntü yaklaşık 14. günde viremi kaybolup, antikorlar saptanmaya başlayınca görülür.

- Koplik lekesi kızamık için patognomiktir.
  - Hastalık başlangıcından 2 gün sonra
  - Yanak mukozasında, alt molar diş hizasında görülen beyaz kum tanesine benzeyen lezyondur.
- Döküntü baştan (kulaklardan) başlar.
  - Koplik lekesinin görülmesinden 24-48 saat sonra
  - Hızla göğüs, gövde ve aşağıya doğru iner.
- Makülopapülerdir.

- Döküntünün başladığı gün ateşin en yüksek olduğu ve hastanın kendini en kötü hissettiği gündür.
- Başlarda pembe iken 5-10 gün içinde kahverengileşir.

KIZAMIK / KOMPLİKASYONLAR

- En yaygını: **otitis media**
- En yaygın, hayatı tehdit edici olan: **pnömoni**
  - Genellikle sekonder bakteriyel enfeksiyonla birlikte .
- En ciddi seyirli olan: **MSS tutulumu**
  - %0.1 olguda akut ansefalit gelişir.
  - Ansefalit nadiren akut hastalık sırasında görülür, genellikle hastalığın başlangıcından 7-10 gün sonra izlenir.
  - Kızamığın şiddeti ile nörolojik komplikasyonlar arasında belirgin bir korelasyon yoktur.
  - Kızamık ile ilişkili ansefalitte ölüm oranı %10-20'dir.
  - Virus beyinden nadiren izole edildiğinden bu tablodan otoimmün mekanizmaların sorumlu olduğu düşünülür.
- Subakut sklerozan panansefalit (**SSPE**); kızamığın **geç ve nadir** bir komplikasyonudur.
- Yaklaşık bir milyon hastanın 7'sinde ortaya çıkar.
- Özellikle enfeksiyonu 2 yaşın altında geçirenlerde izlenir.
- 5-15 yıl sonra gelişir.
  - Kişilik, davranış, hafıza değişimleri,
  - İlerleyici mental kayıp,
  - İstemsiz hareketler,
  - Kas kasılmaları,
  - Koma ile karakterizedir.
  - 1-3 yıl içinde ölümcül seyreder.
- SSPE'li hastaların BOS ve serumlarında yüksek titrelerde kızamık antikor ve beyin hücrelerinde "**defektif virus**" vardır.
- SSPE'ye neden olan defektif kızamık virusunun, virusun hücreden tomurcuklanarak olgunlaşmasını sağlayan "M (matriks) proteininden defektli" olduğu saptanmıştır.
  - Defektif virus: Kendi kendine replike olamayan, akraba bir virus varlığında replikasyona uğrayan virüstür.

KIZAMIK / BAĞIŞIKLIK

- Kızamık virusunun tek bir antijenik tipi vardır ve hayat boyu bağışıklık bırakır.
- Humoral antikorlar bağışıklığa işaret etse de, iyileşme ve korunmada hücresel bağışıklık esastır.
  - T hücreleri hasarlı çocuklarda kızamık atipik bir seyir izler ve döküntü olmaksızın, dev hücreli pnömoni yapar.

KIZAMIK / LABORATUVAR TANI

- Tipik kızamık klinikle tanınır.
- Atipik olgularda laboratuvar yardımı gerekebilir.

1. Antijen & nükleik asit saptanması:

- ✓ Solunum sekresyonları,
- ✓ nazofarinks,
- ✓ konjonktiva ve

✓ idrardaki epitel hücrelerinde direkt antijen gösterilebilir.

– İmmün floresan mikroskopi ile..

Aynı örneklerde viral RNA saptanabilir.

– Moleküler teknikler (RT-PCR) ile...

2. Virus izolasyon ve identifikasyonu: Zordur !

- Nazofaringeal sürüntü,
- Konjonktival sürüntüler,
- Kan,
- Solunum sekresyonları,
- İdrar gibi ateşli dönemde alınan örnekler virus izolasyonu için uygundur.

Yavaş ürer, 7-10 günde tipik SPE;

- Çok çekirdekli dev hücre ve
- Çekirdek içi ve sitoplazmik inklüzyon cisimcikleri oluşturur.
  - (Diğer paramyxoviruslarda çekirdekte görülmez!)
- Viral izolasyon teknik olarak zordur.

3. Seroloji: Çift serum örneğinde titre artışı ya da döküntüden sonraki 1-2 hafta içinde alınan serum örneğinde IgM gösterilmesine dayanır.

✓ ELISA (en pratikdir), HI ve Nt testleri kullanılır.

✓ SSPE'li hastaların konvelesan dönemi serumlarında tipik olgulardan 10-100 kat fazla antikor cevabı izlenir.

KIZAMIK / EPİDEMİYOLOJİ

- ✓ Virus yüksek oranda bulaşıcıdır.
- ✓ Bulaş; enfekte sekresyonlar ya da damlacıkların inhalasyonu ile solunum yolundandır.
- ✓ Tek bir serotipi vardır.
- ✓ Hayvan rezervuarı yoktur.
- ✓ İnapan enfeksiyon nadirdir.
- ✓ Hayat boyu bağışıklık bırakır.
- ✓ Kızamık gebelikte görüldüğünde kan yoluyla transplasental bulaş görülebilir.
- ✓ Gelişmekte olan ülkelerde 5 yaş altında; gelişmiş ülkelerde 5-10 yaş arasında görülür.
- ✓ Epidemiler kış sonu & ilkbahar başında artar.

TEDAVİ / KORUNMA / KONTROL

- ✓ Vitamin A tedavisi morbidite & mortaliteyi azaltır.
- ✓ Ribavirine in vitro duyarlıdır ancak klinik yararı gösterilememiştir.
- ✓ Bulaş prodromal fazda da olabildiğinden, korunmada karantina etkili değildir.

Canlı, attenüe aşısı mevcuttur; rubella ya da rubella & mumps ile kombine olarak bulunur (MR ya da MMR).

– 15-24 ay arası tek doz ve okula başlamadan önce rapel

Aşılana nların %2-5'inde ateş / hafif döküntü olabilir, ancak virus ekskresyonu çok az ya da hiç yoktur; bulaş söz konusu değildir.

Aşı kimlerde kontraendike?

- Hamileler
- Yumurta alerjisi olanlar
- Neomycin alerjisi olanlar
- Yeni Ig almış olanlar
- İmmünkompromize bireyler

KABAKULAK VİRUSU

- **BULAŞ** : Kişiden kişiye muhtemelen solunum damlacıkları ile
- **HASTALIK** : Kabakulak
- **TANI** : Hücre kültürü
Seroloji
- **TEDAVİ** : Destek
- **KORUNMA** : Aşı ile

Kabakulak;

- ✓ bir ya da daha fazla tükürük bezinin,
- ✓ iltihabi olmayan büyümesiyle karakterize,
- ✓ akut,
- ✓ bulaşıcı bir hastalıktır.

Mumps virusu hafif dereceli bir çocukluk çağı hastalığına yol açmakla birlikte, erişkinlerde;

- menenjit
- orşit
- pankreatit

gibi komplikasyonları oldukça yaygındır.

KABAKULAK / PATOGENEZ

- ✓ Tek doğal konak: İnsan
- ✓ Primer replikasyon: Burun ve ÜSY epitelinde
- ✓ Viremi ile: Tükürük bezlerine ve diğer organlara
- ✓ Parotis bezinin tutulması zorunlu bir aşama değil !!! (tutulduğu durumlarda hemen hemen her zaman bilateral !!!)
- ✓ Virusun parotis bezine ulaşması, komşuluk yoluyla olabileceği gibi viremi ile de olabilir.
- ✓ İnkubasyon: 2-4 hafta ... ortalama 16-18 gün ... uzun!

Tükürük bezlerinin şişmesinden 3 gün önce – 9 gün sonrasında tükürük ile virus saçılır;
bulaştırıcılık devam eder!

KABAKULAK / KLİNİK

- Olguların 1/3'ü inaparan (asemptomatik) seyreder (özellikle <2 yaş). Bunlar **septomu olan olgularla eşit oranda bulaştırıcıdır**.
  - İnkubasyon periyodunun değişkenliği,
  - Virusun tükürükte semptomlar başlamadan önce de var olması,
  - Aseptomatik fakat enfeksiyöz olguların çokluğu nedeniyle kabakulak bulaşının kontrolü zordur.
- Kabakulak pek çok iç organdaki epitel hücrelerinde replikasyonla seyreden sistemik bir viral hastalıktır.
- Virus çoğunlukla böbrekleri enfekte eder ve çoğu hastanın idrarında virus saptanır.
- Merkezi sinir sistemi de sıklıkla enfekte olur.
- Testis, yumurtalıklar, pankreas sevrete tuttuğu bezlerdir!
- MSS tutulumu yaygındır;
  - olguların %30-50'sinde!
- Aseptik menenjit yapar.
  - erkeklerde daha sık
  - genellikle sekelsiz iyileşir
  - nadiren tek taraflı sağırılık

- menenjit / menengoansefalit nedeniyle ölüm oranı: %1'dir

Özellikle puberteden sonra:

- testisler ve
- overler etkilenebilir.
- erkeklerin %20-50'sinde tek taraflı orşit
  - oldukça ağırlıdır! (tunica albuginea esnek olmadığı için)
  - bası nekrozuna bağlı atrofi olabilir ancak
  - sterilite çok nadirdir.

KABAKULAK / BAğIşIKLIK

- Kabakulak virusunun tek bir antijenik tipi vardır.
- Tek bir enfeksiyondan sonra kalıcı bağışıklık ortaya çıkar .
- Subklinik enfeksiyonlarda da ömür boyu immünite oluşur.
- Bağışıklıkla ilgili olanlar; HN antijenine karşı oluşan antikorlardır.
- Anneden bebeęe pasif olarak geçen antikorlar nedeniyle 6 aylıktan küçük bebeklerde kabakulak nadirdir; maternal antikorlar ilk 6 ay korur.

KABAKULAK / LABORATUVAR TANI

Tipik olgularda laboratuvar tanıya ihtiyaç kalmaz.

Yine de bazen;

- parotis bezinin iltihabi genişlemeleri,
- ilaç duyarlılıkları,
- tümörler vs. ile karışabilir.

Virus izolasyon ve identifikasyonu:

En uygun örnekler

- **Tükürük**
- **İdrar**
- **BOS'dur** (erken dönemde alınan).
- Kabakulak virusu ısıya duyarlıdır; örnekler hemen ekilmelidir.
- Maymun böbrek hücre kültürü önerilir.
- Tipik SPE; hücrelerin yuvarlaklaşması ve dev hücre oluşumudur.
- İzolatın kabakulak virusu olduğu spesifik antiserum ile yapılan hemadsorbsiyon inhibisyon testi ile doğrulanabilir.

Seroloji:

- ✓ İki serum örneğinde 4 kat titre artışı önemli
- ✓ ELISA; IgM & IgG tayini yapılabilir.
- ✓ HI testi
- ✓ IgM 60 günde kaybolur.

KABAKULAK / EPİDEMİYOLOJİ

- ✓ Tek serotipi vardır.
  - ✓ Sadece insanlarda enfeksiyon yapar.
  - ✓ Esas olarak çocukların enfeksiyonudur.
    - ✓ 5-9 yaş arası çocuklarda en yüksek insidanstadır.
    - ✓ 5 yaş altı çocuklarda genellikle parotit olmadan ÜSYE yapar.
  - ✓ Kabakulak çok bulaşıcıdır; ev içi yayılır.
1. Direkt temas

2. Damlacık enfeksiyonu
3. Tükürük ile bulaşmış materyal &
4. Muhtemelen idrarla bulařır.

Ancak kabakulak bulaşı için, kızamık ve kızamıkçığa göre daha yakın temas gerekir.

TEDAVİ / KORUNMA / KONTROL

- Spesifik tedavi yok.
- Canlı kabakulak virus aşısı mevcuttur.
  - Aşı embryonlu yumurtada üretilir.
  - Kızamık ve kızamıkçıkla kombine olarak uygulanabilir (MMR; mumps, measles, rubella).
- Aşidan sonra aseptik menenjit riski yoktur.

Kaynaklar:

- ✓ Medical Microbiology, Murray, Rosenthal, Pfaller, 7th ed, Elsevier Saunders, 2013.
- ✓ Jawetz, Melnick & Adelberg's Medical Microbiology, Brooks G, Carroll KC, Butel J, Morse S, 27th ed, McGraw Hill Lange, 2016.
- ✓ Sherris Medical Microbiology, Ryan KJ, Ray CG (eds), 6th ed, McGraw Hill Education, 2014.

.....